

Raghava Pandavi Kavys

राघवपांडवीकाव्य

2143

108
17

108
17

रा.घ.

१

दी

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अविप्रमत्त ॥ ॥ आधिष्ठानां मुत्तरजः पुंजपिंजरसूत्रये ॥ इच्छाधीनज
गत्सृष्टिकर्मणो ब्रह्माणे नमः ॥ १ ॥ पुनानुवः सारस्य विनासशिशुकः सुकः ॥ तलां सुसयमा
लिक्यपंजरंतरागोचरः ॥ २ ॥ ब्रह्माण्डमंडपच्छदपद्मकुट्टनदीर्घिका ॥ जायतां जगतः शांत्येशां भ
वीशक्तिरेकजा ॥ ३ ॥ श्रीलतालिंगितांगस्य विशुकल्यडमस्य व ॥ अवतामहाशाखाः पुष्पत्रुफल
मीशितं ॥ ४ ॥ कांतिश्रीकंठकंठस्य जयत्यालिंगानोत्सुका ॥ कंधारुदेवर्कलिंदीमौलिमंदाकिनी ध
या ॥ ५ ॥ सनः करोतु विघ्नानां वारणां वारणानन ॥ मदधाराभिरारब्धभोगावलिरिवानिभिः ॥ ६ ॥ जगत्प्र
तीपपोर्वशो मूर्ध्वर्ध्वसोरपि ॥ यपोरुदीपितो वाग्विभो वंदे कविपुंगवौ ॥ ७ ॥ अन्यो विधाता वा लीके
रादिकाद्यं कंठकु ॥ रघुनाथकयागंगानपापना जगत्त्रयी ॥ ८ ॥ द्वैपायनो मरो ब्रह्मा तत्सृष्टिर्भारतार्ता

वि
रत्न
१

वः सूक्तयोदियरत्नानि त्रैलोक्यं तैरलंकृतं ॥ ९ ॥ निश्रेयसो ब्रह्मलोकस्य वा देव्याः कार्णिक
उले ॥ धर्मदुःसमहासूलं वाल्मीकियासयोः कृती ॥ १० ॥ भारतादिपुराणानि श्रीरामचरितानि
च ॥ त्रिसंध्यं सवर्णोद्येष सर्वसाधारणो मत्वः ॥ ११ ॥ पुराणरामायणभारतादिस्त्रीरामनिसंज्ञो जेत
भक्तिवत्सैः ॥ पुरातनैर्पांडुदेवकवीरैः साभारतीकामडघासमास्त ॥ १२ ॥ अस्त्रिकादेवसंतानक
नवांकुरः ॥ कामदेवः क्षमादेवकामधेनुर्जनेश्वरः ॥ १३ ॥ कामः पुरातनो येन नृतते ताभिभूते
भार्गवो राघवो वीरामो रामो रामेण संगारे ॥ १४ ॥ दत्तयः कीर्तयश्चैव यदीयाः कार्णमार्गीयाः कांताभ्यश्च
कविभ्यश्च कामदेवस्य दर्शनं ॥ १५ ॥ दधानो विधुर्विद्यावेशारयं किरीटवत् ॥ अंगनायांगव
नीनायः स्वयंपातिलक्ष्मतां ॥ १६ ॥ यद्यशोरजहंसं स्पृष्ट्वा उपंजरायते ॥ यासस्त्रीरायते वास्यपु

संतान

रा.पां.
२

स्माक्षीरवारिधिः॥१७॥ श्रीविद्याशोभिनोपस्य श्रीमुंजादियतीमिदा॥ धारापतिरसावासीद
यंतावद्धरापतिः॥१८॥ धर्मार्थकामात्रभजता यथावदनुबंधिनः॥ अंबंधायेन नीपंते सज्जना
वचासराः॥१९॥ दृष्टा धर्मदक्षेण प्रपसेतु प्रवर्तिता॥ रामेणो वक्तुं येन जनस्थानमकंठकम्
२०॥ भूरिक्षमाभारभृता विजयाजितसंपदा॥ भूमेरुतवातशिल्पेन यत्कल्पो धर्मजन्मना॥२१॥ य
था सर्वेषु देवेषु कामदेवो जगत्प्रियः॥ तथा मनुष्यदेवेषु कामदेवो जगत्प्रियः॥२२॥ आदिपंचवा
यो जगत्पतिर्युपतेर्जन्मना ज्जंभित श्रीस्तत्साम्पसोमवंशः॥ अयति सुरभितः पाण्डवानां यशोभिः॥ ध
त्ते तत्साम्पस्य स्मरहरधराणि शोभनो यद्ववायो यस्यालंकारभावं भजति धूर्तधियां कामदः काम
देवः॥२३॥ केचिद्दानेषु धीराः समुत्पुविपुनः केचिदच्युदयायां कारायाः पार्थसुखावचरप

सं
वी

स्था

राम
२

निखरः पूर्वमास नृपगोष ॥ तेषां तेषां च तेषां पिव हतिधुरं सांप्रतं तावदस्मात्मेकः श्रीकाम
नामा जलनिधिलहरी प्राधरायां धरायं ॥ २४ ॥ आनेता मध्यदेशात् प्रवचनविदुषां सोमपां ब्राह्म
णानां गौडामर्त्यमूर्त्या सुरपति सदसोमं उन्नमानवत्याः ॥ जेता भूमेर्जयंती पुरपुरमथन श्रीपदा
भोजभृंगः सोपि द्वापश्चिनेत्रस्वकुलकुलगिरिपोतुलेभेतपोभिः ॥ २५ ॥ चंचत्कांची मनोज्ञा सु
ललितमधुराः कुंतले हस्तसंत्याः फुल्लंत्योहारशोभां धृतकरकटकाः कांतिमद्वेदिमध्याः ॥ अं
गश्रीमंगिभाजः परिमिलदलकाः प्रोल्लसत्कामरूपा सेवंते तं मनोज्ञाः प्रतिदितमधलाश्रेणयः
दोणाय च ॥ २६ ॥ कूर्माकारं चरणयुगलं धृतदिदं तिष्ठता दंडा वृक्षधुनयुगमपि च कृतांगं इशोभं
वायः पृथ्वीधराण विधयेत तत्समं यान्ति पदाधाने कीकृत्य त्रिभुवनं नृजानिर्भृताय स्युर्भक्तिः ॥ २७ ॥ क

रा. पां.
३

आता कामदेवः समरविजयिनां को^ग र्कामदेवः कल्याणी कामदेवः सरसकविगिरां किं
पदं कामदेवः ॥ कः सेयः कामदेवः श्रितभरा विधौ कः कृती कामदेवः प्रज्ञाता मेक एव प्रति
वचनमहो रामवत् कामदेवः ॥ २७ ॥ जित्वा शत्रून् स्वमभिविशतो धामहर्षागुलयाभावोद्देहा
रुलितगतपो लोलमायायताक्षः ॥ शान्तप्रेतच्छफरकार्णिकसंभवे भौर्न जागैः सीमंति न्यो वि
दधति दृढं यस्मिन् धजेत् ॥ २८ ॥ पोषावेशो विषधरुहं केशमोक्षो बुगर्भः शब्दयासः शव
रशिविरंशं वरदमिचोलः पाणोः शारवाकवलनविधिर्धारां कंवदाग्रां यच्छूणां भवति भुव
ने जीवनोपायवर्गः ॥ ३० ॥ विशिष्टगीताधृतवंशदीप्तिः श्रुतिप्रतिष्ठापुस्तकार्यसूतिः ॥ सन्मार्गं
विस्मरवती सुजातिर्यं भारत श्रीभजने भिरामा ॥ ३१ ॥ छत्रवंदमसि यस्य निर्मले लोकतापमपहं दुष

रो

राम
३

यते। कुञ्जनीलीभवतिर्वैरिभृतामातपत्रशतपत्रसंततिः॥३३॥ ओदार्येष्टुनाथधर्मवृत्तपो
स्ततोदगाणां पुनः सौधातेपतिदेवताव्रतविधौ पृथ्वीसुताकलपोः॥ श्रीरामायणभारताण्येकते
षारव्यामरनेषु च श्रेष्ठा संप्रतिकामदेववृत्तपतिः कौतूहलीवर्तते॥३३॥ ज्ञातं ज्ञं भवति श्रियं वि
दपत्मानं दमुदीपयत्याधत्ते मतिपाटवं वित्तुते वातां समीचीनतां॥ प्रत्यक्षीकुरुते पदार्थनिव
हं व्यातं प्रतिष्ठापयत्ययः को वृत्तपतेर्विनोदविभवः ससूक्तिगोष्ठीरसात्॥३४॥ तस्यावदोतेः कवि
सूक्तिसूत्रैः संस्पृतनानां गारुडराशेः॥ विनोदहोतोः कविमजसूत्रं निर्वधनद्वंद्वमिदं विधत्ते॥३५॥
श्रीरामायणमाणि कंभारतत्वाण्युद्रितं न कस्य कृतते लोके विस्मयो स्यात्सिमानसं॥३६॥ प्रायः
पकराणो को न विशेषाण्यविशेषयोः॥ परिहृत्वा कवित्तद्वदुपमानोपमेययोः॥३७॥ कचित्पदैश्च ना

रा.पां
४

तिशोभां

नार्थेकचिद्वक्रोक्तिर्भंगिभिः॥विधास्यतेमपाकायंश्रीरामायणसारतं॥३७॥युगमं॥पदमे।
कमपिस्त्रिष्टुब्धंभ्रयान्परिश्रमः॥कथाद्वयेक्यनिर्वाहःकिंधराधिपतोधिकं॥३८॥श्रीमद्रा
मायणंगंगाभारतंसागरमहान्॥तत्संयोजनकार्यंशौकविराजभागीरथौ॥३९॥सुबंधुर्वाणभट्ट
श्रकविराजशतित्रयः॥वक्रोक्तिमार्गनिपुणश्चतुर्थोवियतेनवां॥४०॥रम्यांरामायणींसेषाभारती
सेवभारतीअर्द्धनारीश्वरमयीसूक्तिरेकैवशोभतां॥४१॥एकप्रचंडातपछंदरस्यपार्श्वपरस्मिन्स्फुरदस
भासः॥अयंघुमेरोरुयावेलीलो॥कथाद्वयाश्चर्यमयःप्रबंधः॥४२॥मनोज्ञरामायणभारतात्म
भागीरथीसागरसन्निपाते॥संतप्रकुर्वन्वचगाहलीलामस्मिन्नघट्टेदिनिकायतीर्थे॥४३॥वि
शारितागाबिउरीवनांतांसंदर्शितेद्वर्कदिनर्दशोभां॥सृष्टिकविःसूक्तिसंपीवितव्यजपतेःकिं

ये

राम
४

नममानयतः॥४५॥ दोषांधकारच्यवसारो नशुजोत्मीलननित्यदक्षा॥ संतः प्रबंधं मम
 शोधयंतु लोकं ममूखाश्च वंद्यशमेः॥४६॥ अतधन्याः कायेष्वलसमीगतयः शास्त्राहनेषु वृत्ता
 वाचां परिणतिषु मूकाः पर्युतो॥ विदधानां गोष्ठीष्वकतपरिचर्याश्च खलु ये भवेयुस्ते किं वा क
 विभट्टाति कं इति निकषाणां॥४७॥ असद्गिरौ पितृद्वयापि न शक्तिर्यै रवधीयते मे॥ पीतो हि
 तां राड्मुखेन चांश्रीन किं सुधां नाकनुधोनुषंते॥४८॥ रत्नावतं स इव भारतमंडलस्य कामं दिशो
 दशरथः स्फुरतीरलक्ष्मी॥ राजा सुमंत्रविहिताभिरतिर्वधूवपांडुर्यशोभिरभिरंजितसर्वलोकः
 ४९॥ मातुः श्रियं संदधदिदमत्याः श्लाघ्यः शास्त्रकालश्चोडपंक्तेः॥ असौ प्रजापालनदक्षभावाद्ज
 त्यचक्रे मनसः प्रमोदं॥५०॥ विचित्रवीर्यस्य दिवां तस्य पितुः स राज्ञं प्रतिपद्य वाल्यो॥ पुरीमयो ध्यांष्ट

अथ कथाराशे

रा.पां
५

भ.ग.५

लं.मं.डि.३

तत्प्रमदं सहस्रिशोभां सुखमधुवास ॥ ५१ ॥ वाणश्रेणिकालकार्मुकभृतातेतस्यताविहिषः
द्वामाभारक्षपञ्चभितोरगपतिं प्रारधनानाशिषा ॥ पूर्वीवीपतिकल्पितां भयचतुर्दिकपालवर्जं
निजामाज्ञां स्थापयतात्रिलोकवलयेदीर्घमंडितं ॥ ५२ ॥ विक्षिप्तस्य प्रतिरूपकलंगजशदृश्यलोके
तेनात्मानं नियतविषयं कुर्वतातेजसश्च ॥ पादन्यासः शिरसि रचितः सर्वदृष्टीश्रृणोर्वाचस्पत्या
पामसुगमेधर्मभासा चतुर्लपः ॥ ५३ ॥ करग्रहात्कोशलके कथं द्रुवोर्गुह्यं श्रीविनमस्तुमित्रः ॥ ५४ ॥
थावरोधः समरेजितारिर्गोत्राहिमाद्रीश्रृतां मलेसे ॥ ५५ ॥ ततः प्रजानां परिपालनेन कृतात्मकतयः
क्षितिपः कदाचित् ॥ प्रियासुयातो मृगपातुरोधात्मयौवनः श्रीः प्रययौवनांतं ॥ ५६ ॥ शावाचुर्विद्व
हरिणीरसितोलपानां कोलावलीदलितवालकसेतुकाणां ॥ दंतावलोकनयितयस्य वशस्त्वकीनां

राम
५

राजाभवद्वनधुवाशुपकंठवर्ती॥५॥शंकुच्याकीर्णरंकुहुतनिशितशरकुन्दीद्यत्ररक्तःज्वाघो
प्रक्ष्वकंठीरवरवचकितद्यसमातंगश्रुथं॥खड्ग्यालूनखड्गुमुलकलकलप्रांतंरंजक
कुंतंभद्वधुवाशुभद्वनधुविश्रुपाकर्मतेनप्रतेने॥५७॥एवंसतेनात्रुदितंवनेषुनिशेय
मानोमृगयाविहारः॥समीरणोत्सेकश्वाश्रुनावंसप्रांगचिंतांरुपतेर्जहार॥५८॥सगाढबुद्धि
सप्तसोपकंठेविवर्तमानांतभीरभीकं॥सत्वाश्रुगंमार्गाणालक्ष्यभूतमनप्रजन्मानमृषिंचका
र॥५९॥तपस्विनश्चनतनोःशरेणविभिन्नमूर्तेर्जनकात्महाधेःशापंशुतापायनिबद्धमृत्तुं
प्रियात्रुतौकुशलोपवाप॥६०॥विदुमस्यसनाद्वयस्यफलंमलयासहसानिवृत्तःकां
तोपभोगेषुपराश्रुवात्मानिनायकालंनिषत्यडःखी॥६१॥असंततेःसंतिष्ठतःशुखानीत्या।

क

र

राघ०

८

सौविचिंत्य प्रतिपन्नमसुः॥ समं स्रुदोरैर्नियतः सुतार्थे राजासुरप्रार्थनतत्परो भूतः॥ ८३॥ एत
स्मिन्नतिममये विपक्षभीताः क्षीणवे स्रुधुवमेत्यशकमुखाः॥ गीर्वाणाः कृतमतिशूक्तय
त्रिधा मे लोकानासुदितसु पन्नवंशशंसुः॥ ८४॥ संधिपक्षकमुखाः विदशजनं यथा नुरूपं
ते नो शोभुर्विजतनाय तत्र तत्र॥ दैत्यारि स्रुदुतमो नुदो ब्रवाये स्वे रंशोरवतरिषुं वतुमिरेष्टु
८५॥ ततो मुनिव्याहृतमंत्रयुक्त्या तदीयपत्नी परिवर्पया च॥ भक्तोपसत्या च तपस्य जज्ञे पिंजो
पलक्षिर्विबुधप्रसादात्॥ ८६॥ स्फुरदृशश्चंगविततायथा ब्रह्मसवनांतरायधिगतो महीप
तिः चतुरोपि पंचसुखभासुरश्रियस्तनयानवाप हरिदम्रतेजसः॥ ८७॥ कृतार्थता कीदृगहो नृ
पस्य दनमालं बित्तपुत्रमूर्तिः॥ देवः स्वयं धर्ममयः शिषे वे सहा नुजन्मा गुरुभक्तिनमः॥ ८८॥ सलक्ष

८

लोत्रीतममृदिरुद्यच्छुभ्रसंपद्मरतैधितश्रीः ज्यायाचिरेजेकमशोमिरामः कौमारमासाय
वयः कुमारः ॥ ६८ ॥ युधिष्ठिरंभीमधनं जयाभ्यांसमंदधानं नकुलेनलक्ष्मी ॥ समादवाप्तं सह
देवनिष्ठं ज्येष्ठं सुतं वीक्ष्युतोषतातः ॥ ६९ ॥ संतानलाभादृणाः पितृणां हर्षादसंभावितपूर्व
शापः ॥ सार्द्धं स्वदोरेस्तुभूतकामः सशक्तोषेकरतिवृपोभूतः ॥ ७० ॥ विद्यागुरुणां निलयादवा
यकाले कुमारपुत्रराष्ट्रमेत्यववंदिरेभूमिपतिं जनानां विलोचनालीमनिमेषयंतः ॥ ७१ ॥ शुभो
रपेतागुरुभीष्महृदयैः क्षत्रागुरुपैर्वचनैर्विनीताः ॥ कृपाश्रयास्तेकुशलाः कलासुप्रमाणाः
कोटिप्रवणा विजङ्गः ॥ ७२ ॥ तेमिधगंभीरगिरः कुमारप्रेलोक्यतापप्रशमैकदक्षाः नवां
बुवाहाश्च धार्तराष्ट्राबुद्धेजयंति स्म विरं विपक्षारः ॥ ७३ ॥ गुरुकृपोपनतायुधिविययासमाधि

रा.पां
७

कंपरिहृततेजसः॥ पवनसंगतपावकसन्निभाचपसुताः परभीषणातांदधुः॥ ७४॥ रसप्रसंगे
रपराजितानाद्विनिर्दमार्गेर्नवशीकृतानां तीव्रप्रतापद्वलनेनतेषां भाव्यं भयं शत्रुगणोत्तमे
ने॥ ७५॥ एवं कालेपातिभनारिरक्षोदीच्येत्ते वाधिबुंगाधिजन्मा॥ भीमदेषां भूमिपालं पयावे
दायादस्य प्रेषणं धर्मयोनेः॥ ७६॥ तदाक्यांते दत्तकणचिमोदः पुत्रप्रीत्याजातकछूः कुमा
रं॥ धर्मात्मा मंत्रप्रेषयामास विद्यामित्रप्रीत्यामावुजं भूमिपालः॥ ७७॥ मात्रासमंसावरजः सग
जाप्रस्थापितो धामतपोधनानां स्थानांतरं विद्विषतां रणेषु समर्थको दंडधरः प्रतस्थे॥ ७८॥
परकल्पितकामदेहद्राहं विषयं प्रायसकारणावतंसः अविशंकमुवा स तत्र भास्वद्युतिलाक्ष
भवने प्रदोषरुद्धः॥ ७९॥ उपनयंत जनकप्रसाधमार्गं च तस्मिन् विडलवचनमारादात्तभावेन मृ

७

८४ ^अ चर ॥ अतएव कियंत कार्यमालोक्य कालं प्रकरितं गुरुभक्तिः साधुजोगजस्रुः ॥ ८० ॥ स्वयमे
 धितचित्रभाचुहेतिः स्फुरितांतां वसतिं विहाय भूपः ॥ सवनांतरमुद्यतारिमीमः स्वगुरुभूतधुरंध
 रः प्रपेदे ॥ ८१ ॥ विलंघ्यागां व्रजतः सुदूरं सप्तानंदेहस्यैवावभावात् ॥ तस्य यत्ने सुंदरतोज्व
 लांगीनिशाचरीषाडभून्मदांधा ॥ ८२ ॥ स्ववेगवर्लितो चलत्स्वगमगाहिडिंवावनीतिरंतरतो
 दरीकृतकदक्षिणासाक्षणात् ॥ निरीक्ष्य नृपतेन्दनं मुखरकोशिकेकाननेदशांतरमुमागम
 क्तिमपि कामचारोद्धुरं ॥ ८३ ॥ विषमेषु हागांतां कृत्वा पततोद्धतं ॥ सहिडिं वस्त्रशकलेषु स्म
 त्पिशिताशिनः ॥ ८४ ॥ प्रतीपदर्शिनीसैषा विचचारस्पत्यथि ॥ ततो गृहगिरा तस्याजीवितेशो
 वभूवस ॥ ८५ ॥ वचनमात्मगुरोस्तुतिष्ठमानृपसुतेन समेत्य निशाचरी ॥ अतपतपिशिताशिघ

राघ.
८

टोक्कवासमययुक्तमपायमवापसा ॥ ८६ ॥ महासुनेः प्राप्नवतस्रपोवनं नरेन्द्रसुनोरथधर्मजन्म
नः ॥ सदावनस्रस्यपराशरोद्भवसमादलाभेनवभूवनिर्घृतिः ॥ ८७ ॥ तेनैवैकेनशुक्लासन्निर्घृत्तप्र
योजनः ॥ एकचक्राहितगतिर्भास्वानिवतदावभौ ॥ ८८ ॥ तस्मिन्देशेष्टपसूनुसंगात्सनाथभा
वंसहसाप्रपन्ने ॥ ककुक्रियाशंक्रधियां सुनीनारक्षो निमित्तं भयमुहि ॥ ८९ ॥ रक्षोहितदि
जायस्रदृष्टिमात्राभिर्नेदितः ॥ मरुदानंदनोयत्नमातस्थौष्टपनंदनः ॥ ९० ॥ मारीचेष्टमनिष्टमसौ
सिद्धाश्रमस्थायितां विप्राणां सभयार्थमध्वरविधेर्गोष्ठीं प्रादुरोराज्ञया ॥ सद्यः सावुवरं निशाचरा
पतिं भीमः सुवाङ्मरुतो देवीयेन जघान वीरपदवीमाहृत्य घोरं तं कं ॥ ९१ ॥ भूवरद्विजगणाशि
नं द्विषं खेचरद्विजगणाशिनं तदा तं विधाय कुलमग्रजन्मनां राक्षसद्वयकरो रक्षसः ॥ ९२ ॥ द्वि

करिण
राम
८

कु

नराजकवीभिः संवर्द्धितश्रीरूपात्मजः जगदानंदयत्नाक्षाकामदेवश्चावभौ ॥ ९३ ॥ ॥ इ
ति धरणी प्रसूतकादंवरं ललितकव ॥ वर्तनीर श्रीरूपात्मजोत्साहितकविगजपंडितविरचि
तगद्यवपुंडरीये प्रथमसर्गः ॥ ६ ॥ ॥ नृपेण कण्ठो जनकेन दत्तितममौ निजालंभपितुं स्वयं
वरेद्विजयवर्षेण सधर्मतंदनः सहानुजसां भुवि मय नीपत ॥ १ ॥ मार्गेश्वरो दीर्घतमः सुतस्य
कलत्रकृच्छ्रप्रतिमोक्षणो न ॥ अंगारवर्णस्य जिह्वात्मनो सौवकारतोषं नरदेवजन्मा ॥ २ ॥
साहृद्विजैः संवृतधात्रिजिह्वावपेयुषिख्यातककुत्स्थवंशे ॥ नयज्ञसेनस्य नपोपयन्नारतः
पुरीभूपतिभिः पुष्टे ॥ ३ ॥ आलोलवामरमालवितांतराले शृङ्गोकरैस्त्वकिताष्टिवी
श्वराणां नानादिगंतरसुषांकमलाकराणामेकालयंतुमिवसानगरीजगाम ॥ ४ ॥ सद्यो मृ

यत्

यो

राघ-

९

वशामन्त्रे

सामरागिरौः प्रयंतो दिगंता न्वीर्योत्कर्षादहमहमिकां भूभृतो दर्शयंतः वैभवं वैभवं
सर्वस्वतेऽपि ताः सा नुभागं क्षत्रायंते विहितमतयः शोभ, यंति स्मरंगम् ॥ ५ ॥ अथा नुत्त
पेण जनेन गुप्ता मनोऽज्ञेयं किम्पा ॥ उपाययौ लोचनवर्त्मरत्ना माज्ञेव मूर्त्तीमकरध्वजस्य
॥ सा तत्र याणी दवतीर्यत न्वी सौ दामिनी वां बुद्धराजिगर्भात् ॥ समीपमापस्वपणीक
तस्य चापस्य पुष्पायुधवापयहिः ॥ ७ ॥ शक्तिर्भूतिमयी स्मरस्य जगतो नारी मयं मंडनं
कांतानां सुपमानकल्पनकलाकांतेः समुत्तेजनं ॥ ८ ॥ लक्ष्मीः संस्तुति सागरस्य सर
सीलावापपुण्यां भसां सागरजव्रजवद्वेषां क्षणमभूदानंदपापस्थली ॥ ९ ॥ सौंदर्यं श्री
पताकानिखिलयुवमनः शृंगलालो कचक्षः पद्मस्यंदसुदासः सुरसुनिहदया ॥

राम
९

कर्षणी कामपाशः। तारुण्योद्यानवल्ली पतिसुकृतकलौ कामकोदंडमोची रेजेत हो
 र्त्तायेन वराणा विधौ कल्पिता पुष्पमाला ॥ ९ ॥ सा डाधसिंधो रुदिते वलक्ष्मी ह्यायापमस्या नि
 तये सुधेव ॥ यदेतदा पीयूषं सा प्रपदे मनुष्ये लोके कतिमेष भावं ॥ १० ॥ राज्ञां मनोदर्पागमंडलेषु
 प्रत्येकमेका युगापत्स्फुरंती ॥ रगमवासा कुसुदाकरे सुमेवाहिमांशोः शतिविंशिते च ॥ ११ ॥ पु
 ष्येति विवैर्यथितो विरेजेत स्याद्यतः कुंचितकेशपाशः तद्वक्त्रपद्मे स्यात्संभवाभात्सां द्रीभव
 ङ्गापरंपुरे च ॥ १२ ॥ वक्रस्य यस्याः प्रसमीक्ष्य शोभां तारापतिर्मंडलमापमानोः तथापि नो साम्य
 मुपैति यस्मात्तु न पः प्राप पुरा रिमोक्षि ॥ १३ ॥ एतस्यो नेत्रशोभां तु लयति नयदा खंजनः वात्र
 कीर्तिर्न नंवा तापि हं बुव्रेजति पदमितो योगसुक्तमपसी तद्वत्री लोत्पलेन प्रतिदिवसमतो मय

तय
 खंजनो हिरोहि
 ली महानक्षत्रे
 दृश्यो भूला
 ऽगस्त्य दर्शना
 नं रमाया
 ति २

ते यते हंताश्च अवाग्विषय
सौंदर्या इत्यादि व्याख्याये
पिराजिते तर्का पारोक्ष्यदी
क. परिहार्ये

कोशे ६

राघ.
१०

मसुप्रविष्टाः कांतारं तद्वदेष्टुः प्रथितमिह यतो नास्त्वलस्य तपोभिः ॥ १४ ॥ न हंत शोभा मनुक
चुमेषा नाभ्रयतो दाडिमवीतपंक्तिः ॥ शक्ता न तो स्यात् हृदयं विददेत तत्रापतप्रं क्रवमीर्ष्यैव ॥ १५ ॥
तदीयसौंदर्यसरोशालं भुजद्वयं रक्तकरां बुजाद्यं ॥ विकाशनार्थं विरश्मिस्तु त्यागवांशवोये
प्रसरंति शोणाः ॥ १६ ॥ न च तेभ्यस्फुटमनुनिशंवद्वपुष्पांजलिभ्यः सावुकोशं निजसुचिलवोदी
यता मंजुजेत्यः ॥ इत्येतस्याः प्रतिपदमिह्याह रूपां पदांते पादद्वंद्वं ललितचतुरं नूपुरा त्यामु
पतं ॥ १७ ॥ गमनमलमयातैः कुंभलक्ष्मी कुचास्मां विकरैर्कैर्लशोणां मूलां कौडद्वयेण ॥
एदिपमहरदेवां हेतुन हंतं नितिनवपुषिकरीदाः पांशुप्ररोक्षिपुंति ॥ १८ ॥ एवं नरे देषु वितर्क
यत्सु तं विलोक्या वयं तदीयं ॥ उद्यमपाणि निष्ठो नवाणी मध्यमसंकेन विदित्यवोवि ॥ १९ ॥

तं

तेन

देवभाति

२०

मीम

लघुः वा लोलक्ष्यो हृदय
न सह तद्वा वं रा इति
विद्ध वेधाती ॥ जेन के
सीताया

स्त्रावरोये
र्थः ॥ पक्षो.
न धृष्ट
मेनवा

दुरानमंधचुरिदमीश्वरदत्तेनिजौजसाकलितगुणोविधाययः ॥ अदर्शयेत्परिषदिलक्षलक्ष्मणा
तपश्रियासहेलभेतकथको ॥ २० ॥ इतिवचसितदानीमुक्तमात्रेनरेन्द्रः पश्यतः करदयान्त्रासु
त्यापपीठार ॥ इतपदमभिषेचुसद्वचुर्मीनैरूपंफणिपतिमिवभोगिग्राहिणोयैग्रहीतुं ॥ २१ ॥ क
न्यानिधानकलशीमिवकार्मुकंचभीमंभुजंगमिवतत्प्रतिबंधभूतं ॥ दृष्ट्वाविलोलमतपः कति
चिद्वितीशानोदातुमुंकिदमपिद्वमतमवापुनः ॥ २२ ॥ साभिमानमनमोनराधिपाः केविदाव
रितवाङ्महाहसाः ॥ चापमानमतिवाङ्मविक्कवाः कुर्वतेस्मनिजमानमानतं ॥ २३ ॥ हरात्केचनके
चिदीक्षायथादन्येकरस्यंदनादेकेधारागतः सार्वमितरेषुष्टौतलास्फालनात् ॥ आनन्दीकरणा
त्परिकतिपयेजीवारवीघटनात्कोदंडेनयथासिनीवनृपतोवंध्यश्रमात्तेभवत् ॥ २४ ॥ मयागवे

राघ.

दिमगधेश्वरः सो सुद्वयराजसुजलमनसा दहत्सु ॥ जिष्णुर्दिजेन्द्रनिकराद्वरिवंशके
उर्गामो दिवसिरेणो हृदा गात्कुमारः ॥ २८ ॥ वीरश्रीमानुगावलतुलनबुलादंडसुवीपतीनां
गीर्वाणद्वेषिगर्वाधिमथनमहारंभसंथाचलेदं श्रायानिस्मान्कोणां जगाद दयमहावृत्ति
माहेंद्रवापरे दिदीर्विक्रमाग्नेः समिधमिव निजस्या ददेराजसुतः ॥ २९ ॥ दृष्टः सो भिसरुधुतः
परिषदाब्जत्पादवशोत्तरं गृह्णन्नभ्यवसायनिश्चलधिया सश्राप्य दत्तोत्तरं ॥ उत्तिष्ठानमपवृधुजा
यतरसासां दीभवत्समयं त्वालेखामरनीमुखेन घटयन्नकेनापि नालोकिताः ॥ ३० ॥ तस्मिन्नुगा
कर्षणकर्मधीरे राजा तत्तेशंकरकार्मुकस्य ॥ वभूवभंगपृथिवीश्वराणां कर्णविरथादापिकडु
स्वनस्य ॥ ३१ ॥ साकं भूपैर्मानभंगपत्रे वापे तस्मिन्निर्वृता लक्षसिध्वा ॥ व्रीडानयासादरं रा

राम
११

है

जपुत्रीकीर्त्तिसंगमं प्राप हृद्याकुमारं ॥३०॥ भृंगजानैरांगसौगंधलुब्धैः कृष्णतवीदृश्यमानालतेव
सातमेनेराजवंशप्रदीपं पूर्वीभोधिं स्वमंतीवसीतां ॥३१॥ राजां लजाकलंकः खलुमुखशशिनि
स्थापितः कार्मुकेन द्वेपिष्ठं तस्य कौबो निष्ठुणमुपहितारानुपवेणामोवी ॥ न्यसातद्वाङ्मूले निजव
रासखीमं सुमालाकुमार्यामालायां साधुवादेः सहसकलजनैरर्पितानेत्रमाला ॥३२॥ भग्नोत्साहेग
तवतिततः सर्वतो राजलोके राजातेन ह्यमथ भवनं प्रापितानां सहर्षं ॥ निर्दिष्टानां सुनिष्ठुहगिरा
मानवेंदात्मजानां सर्वेषामथ जनिष्ठुगपतञ्जैवाहिकश्रीः ॥३३॥ तेनात्र सर्वे समकालमेव संजा
यन्त्यसदृशाद्विभुः ॥ त्रैलोक्यसंशोधनजागरूकाश्चांगविर्भगानिवसिंधुनाथाः ॥३४॥ संव
धान्मुदितात्मनानि जपदंष्ट्रासुमनः कुर्वतां दिक्कुंजेषु निरंतरां प्रकौण्णिदात्रं प्रदीप्तमहेः तेषां विज्र

किदता

यहा

राघ-
१२

मवातवलिता निजकोधानिलषेपित। साक्षात्कालश्चोद्यतो भृगुपतिर्दुर्योधनो भ्यागमत् ॥ ३४ ॥
सुदृशानममानमस्य चापं। एतकं हतिमखंडयत्ततोऽप्य। परलोकजिगीषयैव साकं रपतेः कौशिक
नंदनः कुमारैः ॥ ३५ ॥ अथ पुनरप्यातेतत्र संवंधसंधिप्रकृतिगुरु सुहृद्भिः प्रोषितैः कांस्यमा
णाः ॥ वधिरित्तुवन्नान्नभिरिभे। विरावैरुदधिमिव पयोदाः स्वां पुरीते भिज्जुः ॥ ३६ ॥ सुहृद्भि
रानैरुभिनंदितानां गुणोदयप्रीणितसज्जनानां प्रतापवित्रासितशत्रवाणां तेषामभून्नवसु
खत्रिवासः ॥ ३७ ॥ गुणैर्गुणैर्ज्यायसिभक्तिनम्रोऽथ पुरीणा अपि दर्शितैक्या दिशां विभागा
वुपपद्यमाना भान्ति स्म चत्वारश्चार्णवास्तैः ॥ ३८ ॥ तैश्चतुर्भिर्वीर्यमौ राजा कुमारैः पार्श्ववर्तिभिः
सुमेहरिवविष्कंभैः सह रिषस्य भूषितैः ॥ ३९ ॥ सुनीइदिष्टे समये निविष्टे राधाधितानां भृशमा

१२

सदारैः। दिनेदिने पार्थिव नंदनानां परस्परं प्रेम भरो सुसूची ॥४०॥ हे शवलोकं जननीय रूपां
 तेजोतिभिराहृतं दधानं। राजा सशत्रु प्रमनील ससिं प्रस्थापयन्ती र्थनिशेवनाय ॥४१॥ सरांसि
 शैलान् सरितश्च तीर्थानि गच्छन्तीनाम् जयैधतः ॥ धीरः किरीटी स्वधुजो पगूढ वित्रांगदः साति
 शयं विरेजे ॥४२॥ धाम प्रभासं पदमिष्टयोगिमाता महस्थानमुपेत्य राष्ट्रं संतोषितः द्योगिभृताः
 स्मृते न लेभे सुभद्राधिगमोत्सवं सः ॥४३॥ प्रसूत्या पारिजातस्रसरः क्षीरांबुधेरिव रेजे सोमं संता ॥४४॥
 नलम्बा शीलहोत्रयः ॥४४॥ कमनीयतया पुष्पत्रंदं सुसर्वदेहिनां सराजानंदनो रेजे कामदेव
 श्वापरः ॥४५॥ ॥ इति श्री श्रीगणेशकाव्ये च व कुलनिलकविर्कर्मदेवप्रोत्सातकवि
 जपंडितविरचिते पंचतन्त्रे वाचस्पत्ये ना पदी यं १ वानो नाम द्वितीयः सर्गः ॥४॥ ॥
 ते येन

राघ.

१३

हु

५

सराजाभिमतो लोके विजयोर्जितविक्रमः॥ हरिसारथिनात्योत्पाचितो भूदिवो वनं॥ का
मन्दिवं कार्त्तिकिभिर्भुतो यत्तनीत चला हरिणारथेन॥ मस्मसाक्षादिवगांजिवेन च कारभीति
धनुषापरेषां॥ १॥ सदेव दत्तो हतवीर्यसंस्थे दक्षीणवाणो ह्यलहराधार॥ द्विषद्विजिह्वो यवनंश्च
बाणतापहूपे ज्वलनेषु हाव॥ ३॥ निजविक्रमनिर्हृतपर्जन्यशरसंततिः॥ सपन्नगांसाक्षरैश्च द्रा
व्यामासदानवान्॥ ४॥ दिवः सकृत्वा मयशांतिमेवंपणीतगुप्तिहरिणा कृतश्रीः॥ पुनः प्र
पेदे निजमेव गुप्ते रामानता लोकनलंपरात्मा॥ ५॥ स्वर्गमार्गस्मिन्नपासा भर्त्तव्ययोगतः॥ दु
तोषदयिता भक्तिविनमत्तुमध्यमा॥ ६॥ महासुक्तामै निसंविधानप्रकाशम्यामणिदातृवि
त्रा॥ सभाभुमाराधिगता नृपेण भेजे सुधर्मवसुराधिपेन॥ ७॥ इष्टं वाप्ति कृतोपायः स देवविष्णुता

राम

१३

दः। भीमोदामपरः कालेनगसंरोधेतामगात्॥८॥ दृढभावंगतस्यापितस्पृष्टीपतेः परैः।
 दुःप्रधर्षमभूतेतोनेदाधस्यैवभासतः॥९॥ यथाश्वमेधेनपुरामतत्तस्यथापरंयष्टुमियेषभू
 यः। साराजस्रयेनयथाचपूर्वराजाहरिश्चंद्रउदारकीर्तिः॥१०॥ सक्तरंगयुतंचयसृजद्विषामसु
 जर्वाभधृथमुदायुधं॥ क्षितिपरिक्रमणापततोमुनाकश्चनामपरोनराजितः॥११॥ आण
 च्याज्जङ्गकन्याजलभरजनिताउंनरादंबराशेराचप्रत्यमचेन्निलकलितलतासंदनचं
 दनादेः। आपाश्चात्याचलक्ष्मीपतिरचितनिजावासमुद्रात्समुद्रावत्सः सोदरेभ्यसमुद्रमुपतभू
 रतरेभ्यः कृतसः॥१२॥ कुमारशक्त्याकरदीकृतायांक्षितावपश्यन्स्वभुजेनसाध्यां। अजातश
 त्रुर्निपमेनराजायुगेर्दिवंजेवमुवाहदीक्षां॥१३॥ विधिमनुसरन्वावंशस्थस्तथासमंहीपतिच

राघ.
१४

तदुतहविर्धोविहिंविपिह्यत्रुष्टये॥सलिलममलंकालेकालेयथाविजृजन्नपिभव
मनृणातांप्राप्नोनाघायसुखपुरंदरः॥१४॥सतर्पयामासदिवंहविभिर्दिजेद्रुद्राव्यान
पिदक्षिणाभिः॥वसुप्रदानैर्वसुधामशेषांयशोभिरक्षैर्भुवनानिसमा॥१५॥निसहःस्वश
रीरेपितथानर्वसक्रात्विजः॥यथातेधनसंपत्त्याकुवेरमचरेनिरे॥१६॥आराधितसेनमवि
पुरमात्मनुष्मभूर्त्वाविहितावतारः॥नगत्रयस्याशिशुपालकत्वंसमादधेस्वेनंवल्लेन
विष्णुः॥१७॥मश्वावसानेमघवत्समानोयथोचितंयोजितमानशृजां विशांपतिर्भूमिप
तीव्रविष्टुज्ज्वालांतोपसर्गामवनिशमास॥१८॥तथाभूलोकचंद्रस्पसृष्टिरतिवाससाज्यो
सेवचक्रवाकाणामासीडःस्वायडर्हदां॥१९॥अतर्क्यकृतपातस्पयसीचपराभवेतद्विपज्ज

रास
१४

स्याभूद्विचिंतामं योज्वरः॥२०॥ वर्तमानो वयस्येते प्रजाहाय भूपतिः॥ ज्येष्ठे निजसुते लक्ष्मीमाधा
नुसुपचक्रमे॥२१॥ अभिरामं प्रवृत्तापि कुलपौ ज्येष्ठमपो ह्यतः॥ एषु का भरतं लक्ष्मीर्दयी धनधनमिषे
षसा॥२२॥ सुधीः सौवलेद्योगो राजा देव न तयोः श्रियं॥ धर्मसुत्रे विनाच्या जै स्थिरां कर्तुं मनो दधे॥२३॥
भरतज्जाषसा दीप्तादाया दजननी तया॥ घृतके ल्पा घलस्ये वलक्ष्मीर्मथरपाहताः॥२४॥ दुःशासना व
लेयेन भरताभिष्टकारिणा॥ तस्या लक्ष्मीर्विपक्षेण कृष्णाकांता कचे धिव॥२५॥ नैव सम्पान् गुरुवो न
मित्रज्ञातिषां धवः॥ तं निवारयिषुं शोक्क कियमाणं महानये॥२६॥ गुरुभिः कल्पिते सोयवत्सरा वचन
दंशात्॥ आरण्यकव्रतं धीः सा जुजः प्रत्यपद्यत॥२७॥ सराज्यमै देणपदेन नु ल्पुं गुरुवि यार्थं तरा
वदिहाय॥ आरण्यवासा यष्टुत प्रतिशः प्रतस्थिवा सा वरजः सदारः॥२८॥ अपो हरत्नाभराणं रथेन नि

राघ.
१५

पतिमेनं नगरात्रिरीक्ष्य विमोहमश्रुतिचिरं जनानां सासीनपर्याममिवाक्षिमुगमं ॥ २९ ॥ राजेंद्र
वेषापगमेपि नेनं सोभाय लक्ष्मीः स्रथपां वभूव ॥ सुरासुरैः संहरन् रत्नराशितया पिरत्नाकर एव सिं
धुः ॥ ३० ॥ स्थिते पृथग्नेपुरि राजवंशे ज्वापां समेनं न जहो जनोद्यः ॥ द्वारोपकंठस्थितो करोपि वाणः
किमासीदुवनरथ पूज्यः ॥ ३१ ॥ राष्ट्रादन्तः कलहकलुषान्मथ्यमाना दिवा घेस्तु च्चीवाला किमस्य
मृदुर्निर्गता पुञ्चलांगी ॥ भर्तृप्रेमणा वनमुवमभिप्रस्थिता राजकन्या शोभोर्जटं न वशं शिकला संश्र
पंती वरेजे ॥ ३२ ॥ निरन्तरन्मभरणपिण्डो हाद्विधिर्गता सा निजयैव भा ॥ विद्योतयामास नरेन्द्रमोर्गते
रिता मेघविनिर्गते ॥ ३३ ॥ बाष्पां सुजं बालित राजमार्गः स गहदं व्याहृतसाधुवादैः ॥ चालोकि सा पो
रजनैरस्य पश्यापि मध्येन गम्यन्ती ॥ ३४ ॥ कृतावुषा वा सहमित्रवंधुभिर्निवर्त्य भूयो नगराय नैगमा

राम
१५

॥ सधर्मं जित्वा निजकीर्तिनिर्मलं सुगणं प्राप सुमंत्रसंगतः ॥ ३५ ॥ तां यज्ञभूमिषु भवांश्च धीधुरां
दधानां च सनाभिभूतां आश्वासयन्ती च सहस्रवाणी पृथग्गंगा लहरी समीरे ॥ ३६ ॥ उहात्र वंधाद्
हनं वनं सप्तविंशती रीजरिलो जगलैः ॥ समीपि वासाव (जो मुनीन्द्रैः सतां हि संगोच सनागां वेनौ ॥
३७ ॥ वसन्त्यश्चरन्त्ये नारेत हस्तर्जनः ॥ तद्वियोगपरिकेशा छेपो मृत्युममतः ॥ ३८ ॥ तदा सुभरतेन
यपश्चात्कमनृपप्रिया ॥ कुलज्येष्ठो वने वने तिष्ठन्भजेत्सुवोचितकर्म ॥ ३९ ॥ उहासधीरतरलो भरतेन
भीमसेनेन दूरमुद्यातवता वनांतं ॥ रक्तप्रजामपि निजानगरी सुपेठं सपार्थितोपिनमनः शिथिलं
चकार ॥ ४० ॥ तं राजाज्ञां दधानोपि विपुलां संजयस्थिरं ॥ वनात्रिवर्तयामास कथं विहंडुं सुधी ॥ ४१ ॥
पुत्रं शंकथमपि लंभितस्य देवात्सा भर्तुः समुपगमं शतीक्ष्माणा ॥ दयादंतदनुत दीपमेवलक्ष्मीना

राघ.
१६

कश्रीरिवनङ्गपंनिषेवतेस्मा॥४२॥तेचित्रकूरचलपादभाजांमखश्रिपालंकृतदंडकना॥कमे
लाभेभुःक्रमनाशननितपस्विनामाश्रममंडलानि॥४३॥अवरोपितरात्रेपिभर्तृर्पकरसायतः
नेननिचोपांशोभांतद्वधूरुस्रपपा॥४४॥क्षणेनस्तेषांक्षणादावरःकचिद्विराधनामारचयन्म
हायुधः॥अरुंधपथानमरुंदुदःसतांउरग्रहाणामिविवेधभ्रधरः॥४५॥युद्धारघ्वश्चडदोर्हंडा
घातेभिद्विभ्रंशिविनिःक्षिप्यभूषो॥संभोद्यत्पांसुकिमीमेतद्वोनायंराक्षसायिमाय॥
४६॥पक्षसांभयदानेनतेरनंकृतदंडकैः॥सुतीक्ष्णशरभागथासहसावनभूरभूत॥४७॥
तथत्यग्रहृन्नमतिथ्यैर्हृनपोमनुजेश्वरं॥स्वकालंसमवेःपुष्पैःकामदेवमिवर्त्तवः॥४८॥
इतिश्रीहलधराणिघसूतकांदरकुलतिलकववर्त्तिवीरश्रीकामदेवघोत्साहितक

राम
१६

विराजपंडितविरचितेराघवपांडवीयेमहाकाव्ये श्रीरामश्चिष्टिखप्रपाणं नाम तृती
यः सर्गः ॥ १ ॥ अथरिवंगिरदेवसंभवो निराकरिष्मरपरामास्रतेजसा ॥ उदयधन्वा उरुकार्मसु
हृदहृच्चंतातरं प्रापशिवोपलब्धये ॥ १ ॥ वराहवाधिरपेणतपोभिर्मावितः पुरः ॥ तेनागलिरयंद
स्वोचनेचरः पुत्रः प्रभुः प्रभुः ॥ २ ॥ निवद्वरागः कवधीधनुष्मान्महर्षिशंस्पांसमितिप्रविष्टः ॥ अ
सौमगयाधवपुर्हरागहरेनाराजुल्पो मुनिभिर्द्युलोकः ॥ ३ ॥ तामयतोदर्शितविष्टिग्रहंप्रभुं
तप्रसादंप्रणिपत्यमौलिना ॥ संकुंभजन्मानमवाप्स्रकंकंरत्नतोधवर्चदमपंसमाददे ॥ ४ ॥ शतिस
विबुधनिद्विद्वत्समराद्वल्योनेरधिगतपरमाश्रद्धासिन्धुणा कपाणः ॥ अभिलषितजयस्वीर्त्तकि
धाम्नानिकापैर्वनधुविकृतवासः स्वस्थतांसंप्रपेदे ॥ ५ ॥ अर्जुनैरशसाजुलिंपतातच्चरित्रजनिते

रा. घ.
१७

नहि कुटीः। अथ रोहिवलविद्विषमाविद्धलीकृतसुरारिषोषितः॥६॥ तस्मिन् नुरापेव सतः प्र
देशे लक्षाश्रुजातसमनोभवाधा॥ तस्योर्वशी उत्पसमानवेषाक्षपाचरीसन्निधिमज्जाम
७॥ अकामं वकमेसातंतहां ज्ञापसीसतीवेषस्पेणहि पुत्रार्थी धरनामृतजीविका॥८॥ बुकोप
साभृशतस्मै प्रतिकल्पान्निकृता॥ कारितासाप नो दोयं श्रीणां यदवमानना॥९॥ सा सर्वलो
कैरपि दुःप्रधर्षावितक्षतां प्राप्य तदार्हा॥ तत्पौरुषस्पतिरोधकानित्याहृत्य वाक्यानि वि
निर्जगाम॥१०॥ कृतवैरास्तमस्तेन त्वरहृषणसंगताः॥ निघातकवचास्त्राणैस्तं जग्मुः शक्रविद्विषः
११॥ जनस्थानं विचुज्यात्तु ते धास्यांते कृतोद्यमाः॥ रासास्मानं जवाजसुर्यमस्थानोपकंठगाः॥
१२॥ सांदस्पदनवंशार्धधुपुरागंधर्वदेज्वले॥ वरुचयकारायपतिष्ठतासंपत्तिवित्तारिणि॥

१७

तंवीरं प्रतियाति वैरिणि करे फणत कादं विनीणं भीरु वदज्ञ मिभीरु मयदै सं ग्राम मेरीरवैः १३
समता घावत्य समर परह ध्यान म विरायथा सन्ना कं पेडु म विरचना विभ्रम भृतयै तः गर्भी गवै च
रुर्मधनिहत पोधग्रह पराः कपोले घतत्व दप्रसर काणिकाः १४ जदुन पवन पातैर्दिक्षु विस्ता
रितायां वहल समर धूली वायु रायां निमग्नः परिमिलि नित वक्रा शोचनीयाम वस्थाम भज परिष्ठा
रुद्ध पातः पतंगाः १५ अथोच्चल कघोष भीषणांत द्या तं च लमवलोक पविद्धि सां उपाददे च पति
नंदनो धनुर्धना हूनः कुलिच रायथा विसारिणी मपि जगती दनं दनो महारथा क्रमय विषमः ॥ करे
धतां विबुध विरोधि वाहिनी महं बुधेर्मलय रवो म्मि संतति १६ तरस्विनां हिरदरथा श्ववाराणा
सिंघदनां वहराणां पंक्ति मुज्वलं विरोधिनाम विराण मेक लक्ष तां विरंदधौ च पशुत एक एव सः १७

रा.घ.
१८

नियंतमिधुधिपुतः प्रधावितारथापुरः पवनपरा सुखीकृतैः॥ चदर्शयन्निदिशतिवकेतनां
शुकैः पराजपेभ्यश्चिपलायनोवितं १८ अथापतत्रपतनयस्य सर्वतः पतिष्पतः शरानिकरस्य ह
तिका अनादरादपतनाभुदृष्टयः सरोजिनी छिवरजनी पतेस्त्रिषुः १९ उदं वयस्त्रजनिववि
क्रमाश्रयोविज्ञमिपतफरागमिवरोषभोगिनः॥ प्ररोहयन् विजयतरोरिवांकुराद्यभाद्यतभुकुटि
प्रतामुखेन सः २० भुजेन तदुजानिसेन भूभृतसूतसिणाविहितविघ्ननंधनुः॥ अत्र ब्रुधधर
धिगुहात्रशापिनः खनिः स्वनेरिव समरापसापवगत्र २१ विधीयतां किमधिष्ठैधं विरोधिनांपरा
सुताकिमुपरिभवएववा इतीवतं विभुमनुयोकुमुयताशरावलिः अवगासमीपमाश्रयत २२
अथ स्फुररुहणानादमेडरं छरासनाडपहितमंडलीकृतैः विनिर्युष्टिर्निशितमुखाः शिखीमुखाः च

108
17

१८